

દાય એમારામા

સંપાદક :

- આચાર્ય વિજય રાજશોખરસૂરી મહારાજ
- રોહિત શાહ

પરામર્શક :

કુમારપાણ વી. શાહ

પ્રકાશક :

શ્રી બુદ્ધિતિલક શાંતિચંદ્ર સેવા સમિતિ
ભાભર, બનાસકાંઠા.

'શાન્તિસૌરભ'ની માવજત

- મુનિશ્રી પ્રશમરતિવિજય મહારાજ

આચાર્ય વિજય રાજેન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાથે એક જ વખત બેસવાનું થયું હતું. એ મુલાકાતમાં મેં તેમને પૂછ્યું હતું : 'આપ એક દિવસમાં કેટલા કલાક લખો ?' તેમણે કહ્યું : 'મારે તો આપણો દિવસ લખવું હોય. બીજી બધી જવાબદારીઓ વચ્ચે સમય ઓછો નીકળે છે. તો'ય બે-ગાળ કલાક તો લખું જ. હું નવું કામ ન. કરું તો મને ઉંઘ ન આવે.'

મેં પૂછ્યું : 'પછી થાક ન લાગે ?'

તેમણે કહ્યું : 'વાણિયાના રોટલા ખાઈએ છીએ તે મફકતમાં નથી પચતા. કામ તો કરતા જ રહેવાનું. બધા કામ કરતાં કરતાં થાકે. હું તો કામ કરવા ન મળે તો થાકી જાઉં ! કામ કરું તો ફેશ થઈ જાઉં.'

તેમના આ શષ્ઠો સ્મૃતિમાં કોતરાઈ ગયા છે. તેમણે કરેલાં નાનામોટાં તમામ કામોનું લિસ્ટ તેમના શિષ્યો બનાવશે જ. તેમણે કરેલું એક ચિરંજિવ કામ મને ગમે છે.

તે છે 'શાન્તિસૌરભ'ની માવજત.

એક માસિકને કે મુખ્યપત્રને ધબકતું રાખવા માટે ઘણી બધી બાબતો આવશ્યક હોય છે. મુખ્ય બાબતો આટલી છે : લેખકની ટીમ, આર્થિક સહયોગદાતાઓનું વર્તુળ, પ્રકાશકીય વ્યવસ્થાતંત્ર, પ્રચારસૂત્રો.

પૂજ્યશ્રીએ લેખકોની સમૃદ્ધ ટીમ મેળવી છે. છેલ્ખાં પંદર વર્ણના 'શાન્તિસૌરભ'ના અંકો જોઈશું: અને અલગ અલગ લેખકોનું લિસ્ટ બનાવીશું તો ઘણાંબધાં નામો વાંચવા મળશે. આમાં સિદ્ધહસ્ત લેખકો પણ છે અને નવોદિત લેખકો પણ છે, ગીતાર્થ લેખકો પણ છે અને બાળલેખકો પણ છે. સૌ લેખકોની સાથોસાથ પોતે પણ નિયમિત લખે. એક તરફ તેમની લેખમાળાઓ મૂકો અને બીજી તરફ અન્યોના લેખો કે લેખમાળાઓની સંખ્યા મૂકો તો તેમના લેખોનું પલ્લું ભારે રહે. પોતાની તમામ શક્તિ કામે લગાડીને તેમણે લખ્યું છે. એક વાર કોઈ લેખમાળા પૂરી થઈ ત્યારે તેમણે આ મુજબના શબ્દો લખ્યા હતા : 'હું મોટો લેખક કે સાહિત્યકાર નથી. હું તો મને લખવાનું ગમે છે માટે લખું છું. મને લખવામાં આનંદ આવે છે એટલે વાંચનારાને પણ આનંદ આવશે એવા વિશ્વાસથી લખું છું.'

તેમની લેખનશૈલીમાં વિચારને સ્કુટ કરવા ઉપર વિશેષ ભાવ નથેનો હોય છે, તેવો સોનો અનુભવ છે. વ્યાખ્યાન આપતી વખતે એમ નવી નવી સ્કુરણા થતી રહે છે તેમ લેખન કરતી વખતે પણ નવી નવી સ્કુરણા થની હોય છે. વ્યાખ્યાન આપવાના સમયે આપકી સામે સભા હોય એટદે સંયમ અને સંકોચ રહે છે રજૂઆતમાં. લેખનમાં તો કેવળ એકાંત હોય છે એટદે અંદરનો ઉધાડ શાટોમાં અવતરણ પામતો રહે છે. નવા અનુભવ એંચાં આ લેખનાનંદ, ધ્યાનકથાનો આનંદ હોય છે. 'શાન્તિસૌરભ'નાં પાનાંઓ ઉપર તેમનો આ આનંદ વરસોથી રેલાતો રહ્યો છે. એ પાનાંઓની ગંગતરી રંગું તો આંકડો કેટલા હજારે અટકશે તે કહેવું મુશ્કેલ છે. 'શાન્તિસૌરભ'માં તેમણે 'મુનીન્દુ' જેવા લેખકોને નિયમિત લખતા રાખ્યા છે. કોઈ લેખક અયુક્ત સમય લખ્યું, ત્યારબાદ લખવાનું છોડી દીધું અને તે પછી ફરીથી લખવાનું શરૂ કર્યું હોય તો એમના માટે 'શાન્તિસૌરભ'ના દરવાજા ખુલ્લા રહ્યા છે. વાચનવૈવિધ્યની દૃષ્ટિએ અલગ અલગ વિભાગોમાં વિષયની નવીનતા કેળવવાની તેમની સૂજ 'શાન્તિસૌરભ'માં વાંચવા મળે છે. સમાચાર અને પુસ્તકસમીક્ષામાં ટૂંકું ને ટચ કરવાનો અભિગમ ગમે તેવો છે. પહેલા પાને નાનું ચિંતન, ત્યાર બાદ ઉપદેશલેખોની અલગ અલગ ધારાવાહિકાઓ, ત્યાર બાદ ઐતિહાસિક મહાકથા અને અન્ય ધારાવાહિકાઓ, ત્યાર બાદ વાર્તાઓ અને બીજું બધું. આ સુધુડ વ્યવસ્થાએ 'શાન્તિસૌરભ'ને એક સ્તરીય ઊંચાઈ આપી છે. 'કલ્યાણ' અને 'શાન્તિસૌરભ' જેવાં વડીલ મુખપત્રોની પાછળ પાછળ આજ સુધીમાં કેટલાં બધાં મુખપત્રો શરૂ થયાં છે, તે સૌ જાણે છે. છતાં આ વડીલ મુખપત્રોએ પોતાનો દરજા અને પોતાની લોકપ્રિયતા જાણવી રાખ્યાં છે. લેખકોની જેમ બીજા સહયોગી તંત્રને પણ તેમણે અકલંધ જાણવી રાખ્યા છે. તે એટલી હદે કે - સ્વયં આજે નથી તો પણ 'શાન્તિસૌરભ' એ જ શાનોશોકતથી આગળ વધી રહ્યું છે.

તેમણે છેક સમેતશિખરથી સમાચાર મોકલાવીને મારી પાસે નવી લેખમાળાની ઉધરાણી કરી હતી તે યાદ આવે છે અને તેમની કાર્યક્રમસિંહ નમ્રતાને વંદના કરવાનું મન થઈ આવે છે.

આચાર્ય વિજય રાજેન્દ્રસૂરીથરજી મહારાજ સાથે એક જ વખત બેસવાનું થયું હતું. એ મુલાકાતમાં મેં તેમણે પૂછ્યું હતું : ‘આપ એક ટિવસમાં કેટલા કલાક લખો ?’ તેમણે કહ્યું : ‘મારે તો આખો ટિવસ લખવું હોય. બીજી બધી જવાબદારીઓ વચ્ચે સમય ઓછો નીકળે છે. તો’ય બે-ત્રણ કલાક તો લખું જ. હું નવું કામ ન કરું તો મને ઉંઘ ન આવે.’

મેં પૂછ્યું : ‘પછી થાક ન લાગે ?’

તેમણે કહ્યું : ‘વાણિયાના રોટલા ખાઈએ છીએ તે મફતમાં નથી પચ્યતા. કામ તો કરતા જ રહેવાનું. બધા કામ કરતાં કરતાં થાકે. હું તો કામ કરવા ન મળે તો થાકી જાઉં ! કામ કરું તો ફેશ થઈ જાઉં.’

તેમના આ શબ્દો સમૃતિમાં કોતરાઈ ગયા છે. તેમણે કરેલાં નાનામોટાં તમામ કામોનું લિસ્ટ તેમના શિષ્યો બનાવશે જ. તેમણે કરેલું એક ચિરંજિવ કામ મને ગમે છે.

તે છે ‘શાન્તિસૌરભ’ની માવજત.

એક માસિકને કે મુખપત્રને ધબકરું રાખવા માટે ઘણી બધી બાબતો આવશ્યક હોય છે. સુધ્ય બાબતો આટલી છે : લેખકની રીમ, આર્થિક જરૂરોગદાતાઓનું વર્તુળ, પ્રકાશકીય વ્યવસ્થાતંત્ર, પ્રચારસૂત્રો.

પૂજ્યશ્રીએ લેખકોની સમૃદ્ધ રીમ મેળવી છે. છેલ્લાં પંદર વર્ષના ‘શાન્તિસૌરભ’ના અંદો જોઈશું અને અલગ અલગ લેખકોનું લિસ્ટ બનાવીશું તો ઘણાંબધ્યાં નામો વાંચવા મળશે. આમાં સિદ્ધહસ્ત લેખકો પણ છે અને નવોદિત લેખકો પણ છે, ગીતાર્થ લેખકો પણ છે અને બાળલેખકો પણ છે. સૌ લેખકોની સાચોસાથ પોતે પણ નિયમિત લખે. એક તરફ તેમની લેખમાળાઓ મૂકી અને બીજી તરફ અન્યોના લેખો કે લેખમાળાઓની સંખ્યા મૂકી તો તેમના લેખોનું પલ્લું ભારે રહે. પોતાની તમામ શક્તિ કામે લગાડીને તેમણે લખ્યું છે. એક વાર કોઈ લેખમાળા પૂરી થઈ ત્યારે તેમણે આ મુજબના શબ્દો લખ્યા હતા : ‘હું મોટો લેખક કે સાહિત્યકાર નથી. હું તો મને લખવાનું ગમે છે માટે લખું છું. મને લખવામાં આનંદ આવે છે એટલે વાંચનારાને પણ આનંદ આવશે એવા વિશ્વાસથી લખું છું.’

‘શાન્તિસૌરભ’ની માવજત

- મુનિશ્રી પ્રશમરતિવિજય મહારાજ

તેમની લેખનશૈલીમાં વિચારને સ્કુટ કરવા ઉપર વિરેખ ભાર રહેતો હોય છે, તેવો સૌનો અનુભવ છે. વ્યાખ્યાન આપતી વખતે જેમ નવી નવી સ્કુરણા થતી રહે છે તેમ લેખન કરતી વખતે પણ નવી નવી સ્કુરણા થી હોય છે. વ્યાખ્યાન આપવાના સમયે આપણી સામે સભા હોય એટલે સંયમ અને સંકોચ રહે છે રજૂઆતમાં. લેખનમાં તો કેવળ એકાંત હોય છે એટલે અંદરનો ઉધાડ શબ્દોમાં અવતરણ પામતો રહે છે. નવા અનુભવ જેવો આ લેખનાનંદ, ધ્યાનકષાનો આનંદ હોય છે. ‘શાન્તિસૌરભ’નાં પાનાંઓ ઉપર તેમનો આ આનંદ વરસોથી રેલાનો રહ્યો છે. એ પાનાંઓની ગજાતરી કર્શું તો આંકડો કેટલા હજરે અટકશે તે કહેવું મુશ્કેલ છે. ‘શાન્તિસૌરભ’માં તેમણે ‘મુનીન્દુ’ જેવા લેખકોને નિયમિત લખતા રાખ્યા છે. કોઈ લેખકે અમુક સમય લખ્યું, ત્યારબાદ લખવાનું છોડી દીધું અને તે પછી ફીઝી લખવાનું શરૂ કર્યું હોય તો અમના માટે ‘શાન્તિસૌરભ’ના દરવાજા ખુલ્લા રહ્યા છે. વાચનવૈવિધ્યની દૃષ્ટિએ અલગ અલગ વિભાગોમાં વિષયની નવીનતા કેળવવાની તેમની સૂજ ‘શાન્તિસૌરભ’માં વાંચવા મળે છે. સમાચાર અને પુસ્તકસમીક્ષામાં ટુંકું ને ટચ કરવાનો અભિગમ ગમે તેવો છે. પહેલા પાને નાનું ચિંતન, ત્યાર બાદ ઉપદેશલેખોની અલગ અલગ ધારાવાહિકાઓ, ત્યાર બાદ ઐતિહાસિક મહાકથા અને અન્ય ધારાવાહિકાઓ, ત્યાર બાદ વાર્તાઓ અને બીજું બધું. આ સુધુડ વ્યવસ્થાએ ‘શાન્તિસૌરભ’ને એક સરીય રીતથી આપી છે. ‘કલ્યાણ’ અને ‘શાન્તિસૌરભ’ જેવાં વડીલ મુખપત્રોની પાછણ આજ સુધીમાં કેટલાં બધાં મુખપત્રો શરૂ થયાં છે, તે સૌ જાણે છે. છતાં આ વડીલ મુખપત્રોએ પોતાનો દરજાનો અને પોતાની લોકપ્રિયતા જાળવી રાખ્યાં છે. લેખકોની જેમ બીજા સહયોગી તંત્રને પણ તેમણે અકબંધ જાળવી રાખ્યા છે. તે એટલી હંદ કે - સ્વયં આજે નથી તો પણ ‘શાન્તિસૌરભ’ એ જ શાનોશોકતથી આગળ વધી રહ્યું છે.

તેમણે છેક સમેતશિખરથી સમાચાર મોકલાવીને મારી પાસે નવી લેખમાળાની ઉધરાણી કરી હતી તે યાદ આવે છે અને તેમની કાર્યક્રમપણી નમ્રતાને વંદના કરવાનું મન થઈ આવે છે.

